

FD 2-6-2023

Focus Den Haag • Fiksen pensioenstelsel, na vijftien jaar soebatten, voedt nieuw cynisme

Ulko Jonker

Carola Schouten trok deze week de pensioenwet over de eindstreep in de Eerste Kamer, die zijn discutabele relevantie nog eens leek te onderstrepen met veel politiek geharrewar over onbetekenende details. Intussen wordt de deadline voor de implementatie van het nieuwe stelsel steeds zachter.

Illustratie: Mirjam Vissers voor het FD

Je handtekening zal maar prijken onder een wet die de verschuiving en herverdeling in gang zet van een pot van €1470 mrd, bij elkaar gespaard door bijna tien miljoen niet altijd even blijmoedige, soms tobberige en vaak wat klagerige Nederlanders. Het is per definitie een ondankbare taak, die er ook niet gemakkelijker op wordt sinds de wet dinsdag over de eindstreep van de Eerste Kamer ging. Nu gaat het er pas echt om spannen.

Voor Carola Schouten was het geen keuze om die taak op zich te nemen. 'Kennelijk moet ik nu op deze plek zijn', zei het ChristenUnie-boegbeeld in april tegen het magazine Petrus van de Protestantse Kerk. Geïnspireerd door de profeet Micha is haar leidraad in het leven om 'recht te doen, trouw te betrachten en nederig de weg te gaan van je God'. Voor de minister voor Armoedebeleid, Participatie en Pensioenen is dat ook een manier van werken.

'Recht doen betekent: doe ik het goede? Heb ik niet een verkeerd plaatje voor ogen, zie ik de ander echt? Dat is voor mij ook een politieke opdracht'. Soms denkt ze wel eens: waarom ik? 'Maar trouw betekent ook dat je nederig je weg gaat, wat voor werk je ook doet. Ik geloof niet dat de Heer werkt via één persoon, ik geloof dat Hij heel veel personen inzet op heel veel plekken.'

Dinsdagavond, toen de laatste stemming over de hervorming van het pensioenstelsel na een aanloop van vijftien jaar voorbij was, legde een Volkskrant-fotograaf een zeldzaam ogenschijnlijk triomfantelijk gebaar vast van de minister, die bijna een kwart eeuw geleden haar entree maakte in Den Haag als jongste bediende op het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Met een brede glimlach balde ze een bevallige vuist, die ze opstak richting de publieke tribune. Maar het was geen hoogmoed. De vuist was bedoeld als opsteker voor de anonieme ambtelijke staf die daar de finale van het wijdloperige wetgevingsproces bijwoonde.

Schouten overlegde en debatteerde 120 uur met de Tweede Kamer en nog eens ruim dertig met de Eerste over de Wet toekomst pensioenen, die ze twee maanden na haar aantreden, in maart vorig jaar, naar de Kamer stuurde. Behalve haar eigen handtekening, stonden overal de vingerafdrukken van voorganger, leeftijdgenoot (beiden 1977) en mede-Rotterdammer Wouter Koolmees, die in 2019 het pensioenakkoord sloot met de sociale partners en de hoofdlijnen voor de wet vastlegde.

Koolmees verklaarde het pensioenstelsel failliet en voorspelde dat het aan 'chagrijn en cynisme' ten onder zou gaan als er niets gebeurde. Schouten bracht de paradox in de senaat iets milder onder woorden: 'We beloofden zekerheid en daarvoor moesten we heel hoge buffers aanhouden en omdat we zulke hoge buffers aan moesten houden, konden we vervolgens niet uitkeren, waardoor ook heel veel mensen heel ontevreden zijn geworden.'

Het uiteindelijke wetsvoorstel is in alle opzichten een product van de polder, dat met vallen en opstaan, wikken, wegen en veel soebatten, slaande deuren en impasses tot stand kwam. Met de beoogde nieuwe mix tussen individualisering en solidariteit is het ook een compromis tussen liberaal en sociaal, waarmee het brede en constructieve politieke midden, de coalitie met PvdA en GroenLinks, SGP en Volt, zich kan identificeren en afficheren.

In de Tweede Kamer haalde de wet in december daarmee een meerderheid van 98 tegen 48 stemmen, afgerond twee tegen een. In de Eerste Kamer stemden dinsdag 46 senatoren voor en 27 tegen. Ook in de nieuwe Eerste Kamer, die deze week werd gekozen en over ruim een week wordt beëdigd, zou de wet een meerderheid hebben behaald met 40 van de 75 zetels. 42 als nieuwkomer Volt net als in de Tweede Kamer vóór zou stemmen.

De Eerste Kamer vroeg en kreeg meer flexibiliteit in de deadline voor implementatie van het stelsel, een mega-operatie met veel venijnige variabelen in de uitvoering zoals aanpassingen in de ict, de achilleshiel van grote organisaties. In de aangenomen wet staat nog 1 januari 2027. De eerste wetswijziging is dan ook al in aantocht. De deadline wordt een jaar verschoven. Belangrijker nog, hij gaat uit de wet en komt in handen van de minister middels een algemene maatregel van bestuur.

De rest van de tijd en politieke energie ging in de senaat grotendeels op aan een hopeloze poging van leden van de oppositie, gesteund door precieze staatsrechtgeleerden, om verder uitstel van de stemming af te dwingen. Er volgde een opstootje over de vermeende noodzaak om met twee derde meerderheid te stemmen vanwege een onbenullig detail in de wet over de pensioenen van politieke ambtsdragers. De Kamer verwierp die sabotagepoging met 47 stemmen tegen 26 stemmen.

Maar de mythe van een 'ongrondwettelijke' pensioenwet ligt dus al op de loer. Advocaat en hoogleraar pensioenrecht Hans van Meerten spreekt over de wet en het daaruit voortvloeiende 'invaren', als 'één grote witwasoperatie', waarmee fouten in de data die pensioenfondsen in hun systemen hebben over opgebouwde rechten van deelnemers, in één keer worden gladgestreken.

Vakbond CMHF roept leden op om alvast bezwaar te maken tegen het overhevelen van pensioenaanspraken naar het nieuwe stelsel, vanwege aantasting van eigendomsrecht. Wie geen bezwaar maakt is op voorhand de pineut, leert de ervaring met box 3 immers? PVV-senator Gom van Strien vatte

het nieuwe stelsel dinsdag voor het gemak samen als 'diefstal van uitgesteld loon'.

Zo woekert de argwaan rond het nieuwe stelsel, dat dan ook veelvuldig zal worden beproefd door nationale en internationale rechters en zich bovendien nog moet gaan bewijzen bij economische tegenspoed en beursklappen. Pensioenfonds ABP haalde deze maand schielijk de virtuele pensioenpotten offline die deelnemers inzicht moesten bieden in wat ze aan pensioenvermogen hadden opgebouwd. Dat is een wezenlijk onderdeel van het nieuwe stelsel, maar vorig jaar slonk het ABP-vermogen pardoos met bijna 18%, bij elkaar €97 mrd, en dat gaf onrust en onbehagen.

Den Haag is misschien klaar met het nieuwe pensioenstelsel. De rest van Nederland is er nog lang niet klaar voor.